

Elka Dimitrova – Professor, Deputy Director of the Institute for Literature at the Bulgarian Academy of Sciences

Laughter Is a Measure of Freedom

Vihren Chernokozhev

Opening of the *Bulgarian Laughter* Conference, Institute for Literature, 15 June 2021

Елка Димитрова – професор, зам.-директор на Института за литература при БАН

„Смехът е мярка за свободата“

Вихрен Чернокожев

Откриване на конференция „Българският смях“, 15 юни 2021 г., Институт за литература

За мен е чест да открия тази конференция и го правя с особена емоция.

Конференцията е необикновена сама по себе си. Защото представя едно характерно – специфично и колоритно, поле от пъстрия и богат натюрел на проблематиката на Секция „Нова и съвременна българска литература“ на Института за литература към БАН. А именно – смеха, смеховата култура, българския смях – тоест смеха в неговата народопсихологическа определеност и предопределеност. А последното е достатъчно сложен и многоспектърен, да не кажа интердисциплинарен, проблем.

Емоцията обаче идва от друго. Това научно събитие е посветено на колегата, човека и приятеля Вихрен Чернокожев. То припомня, извиква неговото присъствие – свързано с усещане за благодат и топлина, за естествено благородство. Припомня онова незаменимо, също така естествено, непретенциозно интелектуално общуване – което, парадоксално, е толкова рядко и за което Вихрен просто имаше дар – така, както негов дар беше и вроденото му чувство за етика.

Сред богатата, винаги ангажираща и съществена проблематика, с която Вихрен Чернокожев се занимаваше (тук са и антитоталитарната литература, тук е и Възродителният процес, и неговата жива, есеистично-пластична критика) – в целия този масив на литературоведското му творчество *смехът* заема особено място. И това място най-кратко и точно може да се обясни със собствените думи на Вихрен: „Смехът е мярка за свободата“. Така казва той в „Забравените пилигрими“. И ще продължи още малко с неговите думи, пак от същия очерк:

Не знам дали спартанците са изпълнили заповедта на древния законодател Ликург да издигнат паметник на смеха. Но съм сигурен, че такъв паметник, макар и не непременно от бронз, ще бъде въздигнат и на българска земя, когато се научим да се смеем с цялата си душа, без страх и озъртане, когато се научим да не се присмиваме на смеха от страх да не бъдем смешни. Но преди това ще трябва да сме способни да съберем, да видим и да осмислим със собствения си духовен опит цялата мъдрост на хилядолетната ни смеховна култура. Тогава смехът няма да бъде небрежно нахлузена за три дни карнавална маска, няма да е само средство, а цел, болка на ума, начин на социално-историческо мислене, осъзната философия на нашето човешко съществуване; стремеж към свобода и самостоятелна личностна позиция на човека, който не иска да бъде колелце и винтче от огромната държавна машина.

За смеха може да се говори много. Може да се говори различно. И сигурна съм, това ще се случи в тези два конферентни дни. Но тук ще открия два съществени за случая мотива из феноменологията на смеха:

1. Едва ли може да има по-човешка тема от него. Зад смеха *винаги има някой*. (А в случая този някой, фигуративно помислено, е Вихрен.) И още:

2. Смехът не би могъл да се симулира, да се фалшифицира. Нещо или ни е смешно, или не е. В този смисъл смехът провокира и съхранява нашата автентичност, нашата вкорененост в нещо неподменимо.

А когато говорим за *българския смях* и Вихрен, няма как да не споменем и третия връх на този, бих казала, любовен триъгълник – Росица Чернокожева, творческата и житейска спътница на Вихрен Чернокожев. Жената, чиито интереси към живота на душата просто прозират в отделни изречения на Вихреновите книги (като „Безпощадният мечтател“ – книгата му за Подвързачов например). Колегата, чието съставителско съучастие е и явно в множество ценни за литературната ни история техни общи издания. И, разбира се – двигателят и организаторът на събитието, което днес ни събира, но и на много други интригуващи и ангажиращи събития – винаги на границата между литературното и душевното.